
С. В. Ковальська

студ. I курсу магістратури

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Левенець А. В.

ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Після здобуття Україною незалежності та на початку розбудови суверенної, правової та демократичної держави постало питання щодо ефективного регулювання та гарантування захисту прав та свобод громадян, які до цього моменту були досить обмежені в можливості захистити порушені державою права. У Конституції України 1996 року прямо передбачено основоположний принцип існування правової держави: «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. З вищевказаного випливає, що державою повинен бути передбачений діючий та ефективний механізм, за допомогою якого громадяни будуть мати можливість захисту порушених прав, які надані їм Конституцією.

Запровадження конституційної скарги в Україні стало новою, дуже важливою віхою розвитку вітчизняного конституціоналізму, якій передувала низка факторів. По-перше, поява даного інституту є наслідком довготривалої дискусії в українському суспільстві щодо необхідності вдосконалення системи комунікації людини із державою. Конституція – це основний закон, положення якого визначають головні принципи діяльності державних органів влади, окреслюють межі для здійснення державної влади, регулюють порядок та процедуру прийняття законодавчих актів. У випадку прийняття Верховною Радою України законів, направлених на скасування чи обмеження існуючого обсягу конституційних прав та свобод, будь-яка особа повинна мати можливість захиститись від дії таких законів, інакше це може призвести до виникнення суспільних конфліктів та напруженості, вихід з яких часто отри-

---

мує форму революцій, протестів і т. д. Тому для досягнення «супільного спокою» та запобігання свавільної поведінки державних органів, було впроваджено інститут конституційної скарги, який передбачає безпосереднє звернення пересічних громадян до єдиного органу конституційної юрисдикції з метою вирішення питання щодо конституційності окремих положень діючого законодавства та у випадку визнання їх неконституційними – подальшого скасування.

По-друге, запровадження конституційної скарги зумовлене необхідністю гарантування захисту прав та інтересів особи. Переважна більшість новітніх конституцій проголошують, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності сучасної держави, але при цьому практично не розмежовують ці правові категорії. А. Селіванов зазначає, що судовий конституціоналізм, який зокрема акцентований на забезпечення прав та свобод людини, в сучасному розумінні означає «появу нової сфери конституційного регулювання, коли пряма дія норм Конституції доповнюється правовими позиціями Конституційного Суду і Верховного Суду України, які формулюють гарантії прав і свобод людини та забезпечення стабільності конституційного ладу в державі» [2]. Тобто даний інститут передбачає, що ініціатором процесу перевірки нормативно-правових актів на відповідність Конституції можуть бути не тільки суб'єкти, які володіють публічно-владними повноваженнями, а також громадяни, які є носіями природних від народження прав та свобод. Чинна Конституція України гарантує кожному громадянину право на звернення до Конституційного Суду для захисту своїх порушених прав. Тому наявність інституту конституційної скарги є обов'язковою умовою для створення завершеної системи юридичних способів та засобів реалізації права на захист.

По-третє, зі змісту Національної стратегії у сфері прав людини, яка була затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року, вбачається, що стратегічною ціллю на шляху утвердження та забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні, є забезпечення права на справедливий суд, яке передбачає, що «кожен в Україні має доступ до справедливого та

ефективного судового розгляду незалежним і безстороннім судом, ефективних механізмів виконання судових рішень» [3]. Громадяни України, як і громадяни багатьох інших європейських країн, володіють правом на звернення до Європейського суду з прав людини, однак перевантаження вказаного суду не дає можливості особам розраховувати на відновлення їх прав у розумні строки. З огляду на це, запровадження в Україні конституційної скарги схвалюється європейською спільнотою, оскільки даний інститут може виступати своєрідним «фільтром» справ перед направленням до Європейського суду з прав людини. А представлені судові статистичні дані вказують на те, що країни, де діє механізм захисту прав людини у вигляді конституційної скарги, мають меншу кількість поданих заяв до ЄСПЛ [4, с. 90–91].

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що на певному етапі розвитку нашої держави виникла необхідність створення та легалізації правового механізму захисту громадянами своїх прав та законних інтересів, які надані їм Конституцією, що і зумовило запровадження інституту конституційної скарги. Використання вказаного механізму є новим досвідом для України, однак без нього неможливе існування держави зі справжньою демократією. Інститут конституційної скарги вже протягом багатьох років доводить свою ефективність в зарубіжних країнах, досвід яких може стати нормативним підґрунтям для вдосконалення чинного українського законодавства у сфері правового захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Крім цього, запровадження даного інституту є проявом адаптації національного законодавства до європейського, що є вкрай важливим на шляху України до набуття повноцінного членства у Європейському Союзі.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.04.2024 року).
2. Селіванов А. О. Судовий конституціоналізм у реаліях сучасного розуміння Конституції України. *Голос України*: веб-сайт.

URL: <http://www.golos.com.ua/article/254819> (дата звернення: 10.04.2024 року).

3. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021/conv#n120> (дата звернення: 10.04.2024 року).
4. Христова Г. Конституційна скарга як національний «фільтр» справ на шляху до Європейського суду з прав людини. *Конституційний суд України* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. з питань запровадження конституційної скарги в Україні. Київ : ВАІТЕ, 2016. С. 89–97.